

УКРАЇНСЬКА ГАЗЕТА «ВЕСЕЛКА» В РЕЦЕПЦІЇ ОЛЕНИ РУДЛОВЧАК

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (41).

УДК 070(09)(437=161.2)»19»

DOI: 10.24144/2663-6840/2019.1(41).167–173

Барчан О. Українська газета «Веселка» в рецепції Олени Рудловчак; 21 стор.; кількість бібліографічних джерел – 17; мова українська.

Анотація. Стаття «Українська газета «Веселка» в рецепції Олени Рудловчак» висвітлює питання наукового осмислення Оленою Рудловчак, вченою з Пряшева (Словаччина), історії становлення та розвитку української газети «Веселка». Недослідженість преси українців зарубіжжя другої половини ХХ ст., зокрема й у Чехословаччині, залишається невіршеною журналістикознавчою проблемою. Олена Рудловчак мала багатий досвід журналістської практики у національних засобах масової інформації українців, що проживають у межах іншого державного утворення, а отже, добре знала специфіку й нюанси становлення й функціонування преси нацменшин. З огляду на ці фактори порушена в статті тема є актуальною.

Дослідження змісту праці О. Рудловчак, розгляд порушених у ній проблемних питань, з'ясування методологічних засад та методичних принципів наукового опрацювання матеріалу вченою стало метою пропонованої статті.

У процесі аналізу було спостережено, що серед обставин, які мотивували її зацікавлення історією журналістики краю, були: 1) робота над вивченням життя і творчості закарпатського будителя ХІХ ст. О. Духновича, її професійна діяльність як журналіста; усвідомлення ролі преси для національного самоствердження, збереження національної ідентичності українців, соціально, економічно, культурно пригноблених в етнічно чужій державі.

Наші спостереження показали, що у статті, написаній з нагоди 25-річчя української піонерської газети «Веселка», О. Рудловчак, базуючись на принципі історизму, простежує шлях становлення й розвитку з його піднесеннями й спадами українських періодичних видань для дітей та молоді після Другої світової війни у Чехословаччині у контексті розвитку української преси в цей період. Ретельному аналізу підданий базовий рівень «Веселки», яким стали попередні російськомовні і двомовні видання – «Колокольчик – Дзвіночок», «Пионерская газета», «Пионерська газета» та його традиції. Важливою запорукою успіху чи занепаду видання авторка вважає зв'язок із рідним «грунтом», своїм народом, українцями. Серед вигідних позицій «Веселки», порівняно з іншими виданнями, підкреслено наявність конкретного читача – розуміння його запитів, смаків, уподобань, психіки і под. Це стимулює колектив до креативного пошуку, що відображається в тематиці, рубрикації, ілюстраціях і створює багатогранність видання. Заслужовують на увагу професійні поради та рекомендації О. Рудловчак як науковця і практика-журналіста щодо поліпшення видання, які годяться до застосування й сьогодні.

На основі досліджуваного можемо твердити, що наукова студія О. Рудловчак, присвячена газеті «Веселка», розширює горизонти процесу становлення та розвитку української преси зарубіжжя у другій половині ХХ століття. Вона репрезентує специфіку функції видань для українських дітей в етнічно нерідному середовищі, подає основні складові змісту й форми моделі такого часопису.

Наше дослідження має перспективу у вивченні інших вагомих для журналістської науки праць О. Рудловчак, а також історії української журналістики повоєнного часу в Чехословаччині.

Ключові слова: Олена Рудловчак, українська преса, газета «Веселка», стаття, журналістика, Чехословаччина.

Постановка проблеми. Питання розвитку національної періодичної преси поза межами етнічних земель українців, зокрема й у Словаччині, залишається на маргінесі наукових зацікавлень. Особливо це стосується засобів масової інформації повоєнного часу. Тому наукові студії О. Рудловчак, професора кафедри української мови і літератури Пряшівського філософського факультету Кошицького університету ім. П. Й. Шафарика, українки, уродженки Мукачеве, присвячені українській пресі Східної Словаччини, потребують ретельного вивчення.

Аналіз досліджень. Відомий у Європі вчений Микола Мушинка вважає Олену Рудловчак «пряшівським карпатознавцем номер один... Та й в Україні, – стверджує науковець, – щодо широти пізнання карпатознавчих першоджерельних матеріалів та глибини їх наукового осмислення з нею могли рівнятися хіба Олекса Мишанич (доктор філологічних наук, член-кореспондент НАН України, лауреат Національної премії ім. Т.Г. Шевченка, завідувач відділу Інституту літератури НАН України ім. Т.Г. Шевченка – О.Б.) із Києва та два-три вчені з Ужгорода»

[9, с. 55]. Наукові інтереси О. Рудловчак-філолога сягали мови, літератури, фольклору, етнографії, історії, театру, міжмовних і культурних контактів, а також журналістики. На важливості журналістикознавчої діяльності О. Рудловчак наголосив М. Мушинка [9, с. 55]. Принагідно цієї сфери діяльності вченої торкалися І. Жегуц [5], Ф. Ковач [7], Й. Мулик [8], В. Падяк [10; 11], В. Туряниця [16] та ін. У ґрунтовних студіях сучасних учених Ю. Бідзілі [1; 2; 3], В. Габора [4] її ім'я названо серед першорядних дослідників української преси Закарпаття. При цьому обидва науковці зосереджують увагу на працях О. Рудловчак, присвячених пресі ХІХ та першої половини ХХ ст., оскільки, за словами В. Габора, «українська преса історичного Закарпаття (зокрема москвофільська) твориться з усього комплексу періодичних видань, що виходили у світ на Закарпатті та Пряшівщині», бо, як слушно зауважує відомий дослідник Закарпаття Є. Перфецький, «в економічному відношенні творила Підкарпатська Русь із Східною Словаччиною одну цілість не тільки в середньовіччі, але й в добі пізнішій. Ціла територія

була єдиною підкарпатською областю, що сягала від найсхідніших місцевостей на Мараморощині і на захід до верхнього Грону й Вагу. Зрозуміло, що й преса Закарпаття і Пряшівщини творили одну цілість» [4, с. 7].

Після Другої світової війни на розділених кордонах Закарпаття, що стало радянським, і Пряшівщині, як території Чехословаччини, українська преса мала свої історії розвитку. Олена Рудловчак ретельно простежила шлях поступу преси українців Східної Словаччини від 1945 року в ряді наукових праць, які залишаються без належного журналістикознавчого аналізу.

Актуальність нашого дослідження полягає в аналітичному осмисленні наукового доробку пряшівської вченої, що стосується питань розвитку і специфіки української преси в нових політичних і географічних реаліях, оскільки це суттєво доповнить її попередній дослідницький дискурс і окреслить фахові й світоглядні засади науковця. У зв'язку з цим **мета** статті передбачає аналіз праць О. Рудловчак про українську пресу Чехословаччини повоєнного часу, зокрема газети «Веселка», характеристику її змісту, методологічних засад та методичних принципів дослідницької роботи вченої.

Головними завданнями для досягнення мети є опрацювання текстів статей про журналістику, видрукованих у Чехословаччині в різних періодичних виданнях, праць, опублікованих у збірниках, автобіографії авторки та інших матеріалів.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить бібліографія праць Олени Рудловчак [6], її наукові зацікавлення розвитком преси Східної Словаччини розпочалися на початку 60-х рр. ХХ ст. У 1962 році в журналі «Дукля» (№ 3) опублікована перша стаття «До питань журналістики в українців Східної Словаччини». Упродовж наступних трьох десятиліть вийшло понад півтора десятка праць, присвячених українській пресі.

Звернення вченої до журналістики Східно-словацького краю ХІХ ст., яку системно проаналізували науковці Ю. Бідзіля та В. Габор, зумовлене виконанням нею дисертаційної роботи про життя і творчість Олександра Духновича. Працюючи в архівах і бібліотеках Києва, Львова, Ужгорода, Берегова, Москви, Будапешта, Праги та інших міст, дослідниця «зосереджувалася на закарпатоукраїнській пресі ХІХ століття. Фотокопіювала та ексцерпувала не лише матеріали до теми своєї дисертації, але й до майбутніх науково-дослідних тем» [9, с. 59].

Увагу Олени Рудловчак до журналістики посилювала й причетність до засобів масової інформації її чоловіка. Саме йому в 1948 році було доручено «заснувати та побудувати в Пряшеві українську студію Чехословацького радіомовлення» [6, с. 116]. Олена Михайлівна, переїхавши у зв'язку з цим із Братислави до Пряшева, зайняла посаду редактора-коректора в редакції газети «Пряшівщина». Її діяльність у цей період тісно пов'язана також із радіомовленням, оскільки радіо на той час було осередком культурного життя русинів-українців краю. Почавши працю-

вати на українському радіо позаштатно, з 1950 року вона офіційно займає посаду режисера та драматурга. Як зазначає М. Мушинка, «в тих екстремальних умовах радіо робило велику справу на ниві поширення культури та освіти серед українського населення Пряшівщини. А подружжя Рудловчаків віддавало радіостудії не лише весь робочий та вільний час, але й свої серця» [9, с. 58]. З цього часу її журналістський практичний досвід став безперервним. Вона була дописувачем багатьох українських періодичних видань, засновником і впродовж п'ятнадцяти років членом редакційної ради журналу «Дукля», друкованого органу пряшівської української письменницької організації, ретельним і зацікавленим дослідником української крайової преси. Взагалі, як скромно говорить сама вчена, вона «внесла посильний внесок у вивчення історії закарпатоукраїнської журналістики» [6, с. 118].

Зазначимо, що, проаналізувавши питання вивчення журналістики краю, зокрема праці Н.С. Воскресенського, П.М. Лісового, П.В. Лінтура, Ю.А. Бачі, У.Я. Єдлинської, О. Вронівської, А. Волошина, Й. Каминського, М. Лелекача та ін., у першій своїй статті «До питань журналістики в українців Східної Словаччини» (1962) О. Рудловчак констатує, що більшість із написаних до 40-х рр. ХХ ст. досліджень недоступна або ознайомитися з ними важко, до того ж у них ідеться переважно про пресу Закарпаття, а східнославацької української торкаються побіжно або зовсім її не згадують [13, с. 64]. Вважаємо, що це було однією з причин, яка спонукала вчену до предметного, системного наукового осмислення питання, концептуального аналізу шляху журналістики ХІХ – першої половини ХХ ст.

Зазначимо, що й дослідження української журналістики Чехословаччини повоєнного часу О. Рудловчак залишає серед своїх наукових пріоритетів. Підтвердженням цього є її студії з аналізом конкретних видань – газети «Веселка», журналу «Дукля», української періодичної преси КПЧ, аналітичні праці узагальнюючого характеру. Примітно, що характеристика видань, оцінка відповідного явища чи процесу здійснюється в широкому контексті – історичному, культурному, ідейно-політичному.

До прикладу, стаття «Українська піонерська газета «Веселка» і її місце в журналістиці українців Чехословаччини» (1977), написана з нагоди 25-ліття часопису. Вона вміщена у «Записках наукового товариства Культурного союзу українських трудящих у ЧССР» і своїм ідейно-змістовим наповненням конкретизує аналітичну, першу в номері досить розлогу статтю П. Урама «Розвиток культури населення української національності в ЧССР у період соціалістичного будівництва». Ця праця привернула нашу увагу деякими фактами, які, вважаємо, були певним і, мабуть-таки, досить суттєвим мотиватором діяльності О. Рудловчак на теренах засобів масової інформації як форми національної самоідентифікації. Наведемо хоча й розлогу, але важливу у зв'язку з цим цитату з праці П. Урама: «Економічна відсталість, важкий соціальний і національний гніт зумовили культурну відсталість українського

населення. Буржуазно-демократична революція не виконала своїх цивілізаторських функцій ні в соціально-економічній, ні в національній та культурній галузях. Зокрема, не були розв'язані навіть такі питання, як правильна назва національної приналежності, національної орієнтації, національної свідомості, особливості мови. Цей незакінчений процес національного конституювання українців Східної Словаччини гальмував розвиток демократичної культури (у довоєнний час – *О.Б.*) [17, с. 3].

Яскраво підтверджує наведену характеристику стану українства в Чехословаччині Василь Гренджа-Донський у «Спогадах»: «Ця частина українського населення всіма попередніми урядами була найбільш занедбана. Неграмотна сіра маса, з неї рекрутувалася колись для мадярів, пізніше для чехів, тепер для словаків та німців найдешевша робоча сила, без прав і без охорони... Школи для «руснаків» існували тільки в деяких трохи свідоміших селах, вчилося в цих церковних школах церковно-слов'янсько-російсько-українською тарабанщиною» [15, с. 247].

Усвідомлення такого стану українського етносу в межах іншого державного утворення активізувало інтелігенцію до пробудження й піднесення національної свідомості народу. Їхні патріотичні наміри збігалися з, щоправда, маніпулятивною діяльністю комуністичної партії щодо надання особливої уваги національним меншинам для залучення їх до активного соціалістичного будівництва. Для агітаційно-пропагандистської роботи, в першу чергу, КПЧ й почала створювати молодіжні осередки, національні засоби масової інформації – газети, радіо, розбудовувати культурні центри, організації тощо.

Про досягнення на ниві журналістики йдеться й у вміщеній у «Записках» статті М. Ричалка «Педагогічні аспекти першого піонерського часопису «Колокольчик – Дзвіночок» та його місце в соціалістичному вихованні української молоді Східної Словаччини». Відзначимо, що автор, використовуючи офіційні документи, зокрема протоколи, постанови Української народної ради, Спілки молоді Карпат, Реферату українських шкіл, архівні матеріали, дуже ретельно розкриває історію появи часопису для української молоді. Зауважимо при цьому, що серед причетних до справи жодним словом не згадано прізвище В. Гренджі-Донського, який до організації журналу мав безпосередній стосунок, особливо до його україномовної частини, якій було виділено кілька сторінок у другій половині. Письменник згадує, що «цей мізеренький «Дзвіночок» прятівська українська молодь тепло привітала, починала й сама брати в ньому участь, посилаючи матеріали» [15, с. 259].

Значення власних, рідномовних засобів масової комунікації для українців добре усвідомлювала й О. Рудловчак, тому й бралася до журналістської, кореспондентської, редакторської, роботи, науково осмислювала розвиток цієї сфери духовного життя етносу. Її дослідження «Веселки» будуються на принципі історизму, що передбачає розгляд конкретних явищ у їхньому розвитку і зв'язку з епохою та середовищем.

Виокремлюючи в розвитку журналістики українців Чехословаччини по війні три періоди – «1) від визволення до початку 50-х років, 2) 50-і – 60-і роки, 3) 70-і роки» [14, с. 123], дослідниця підкреслює ключові ознаки кожного з них, пов'язує утворення чи реорганізацію українських часописів із тогочасними культурно-історичними, політичними процесами і, таким чином, умотивовує, обґрунтовує історичну необхідність їхньої появи, висвітлює суть продовжених традицій та започаткованого новаторства. У такий спосіб читач отримує доволі широкую інформацію.

Дослідниця наголошує на важливості виходу в перший період таких зразків української преси, як «Прятівщина», «Карпатская звезда», «Костер», «Колокольчик – Дзвіночок». Це були газети перехідного етапу до преси нового типу т. зв. «соціалістичної», розвиток якої припадає на другий період. Третій період – це, на думку авторки, сприятливий час для становлення й розвитку української преси відповідно до вимог і характеру соціалістичного ладу. Отож і газета «Прятівщина», і молодіжний часопис «Колокольчик – Дзвіночок», орієнтуються на нові вимоги і запити сучасності та партійної політики і формулюють перед собою відповідні завдання. «Прятівщина», приміром, «підвищує свій ідейний рівень, зміцнює критичний аспект, стає дзеркалом партійного життя, все послідовніше виражає свої класові позиції, все більше уваги приділяє економічним питанням, особливо колективізації села, поширює коло кореспондентів, залучає молодь і літераторів для співробітництва» [14, с. 124].

Змінює ідейно-змістове наповнення й часопис «Колокольчик – Дзвіночок». Проте, як твердить О. Рудловчак, у світлі задекларованих на першій крайовій конференції КПС завдань, що стосувалися «дальшого спрямування розвитку українського етносу», проведення заходів «по дальшому розгортанню його культури, національної за формою і соціалістичної за змістом» [14, с. 125], необхідність реорганізації української преси постала ще нагальніше. Цим покликані зміни в структурі, змісті, обсязі української преси.

Доносити до українства партійну ідеологію й політику, залучати українську спільноту до соціалістичного будівництва покликана була щотижнева газета «Нове життя», яка почала виходити з 11 серпня 1951 року. Водночас, першого вересня цього ж року з'являється й інше видання – щомісячник «Дружно вперед» як орган ЦК КСУТ (Культурний союз українських трудящих). У контексті української преси його змістове наповнення передбачало культурно-літературні, ідеологічно-теоретичні, історичні аспекти. Не залишається поза увагою партії й підрастаюче покоління. Цього ж року організовано видання російськомовної «Пионерской газет», яка поширювалася й серед українців, торкалася й проблем їхнього буття.

Таку партійну політику щодо забезпечення українців своєю пресою О. Рудловчак оцінює схвально, відзначаючи у подібній структурі української журналістики «продуманість і функціональ-

ну відповідність об'єктивним потребам, наукову вмотивованість» [14, с. 125]. З огляду на невирішеність проблеми з мовою видань, починає виходити українською «Піонерська газета», а далі – «Веселка». Отже, стає відомо, що історія газети «Веселка» (1968) починається зі створеної як органу Словацького Центрального комітету ЧСМ у 1951 році російськомовної «Пионерской газеты», яка виходила в Братиславі. У 1953 році видання перетворюється на україномовну «Піонерську газету». До речі, до цього видання теж доклали чимало зусиль В. Гренджа-Донський. Про це дізнаємося зі «Спогадів» письменника: «Маючи за собою вже десятки надрукованих власних книжок, я ще ніколи не почував такої радості, як тепер, побачивши перше число газети по-українськи. Це був мій тріумф, моя перемога в боротьбі за рідну мову українських дітей» [15, с. 261]. У 1965 році з перенесенням редакції газети до Кошиц, вона змінює свою структуру, формат і виходить під назвою «Веселка» два рази на місяць.

Важливою складовою в структурі української журналістики Чехословаччини О. Рудловчак вважає і перехід у 1959 році «Нового життя» з-під партійного підпорядкування в орган ЦК КСУТ, що вплинуло й на концепцію видання «Дружно вперед», а також створення в 1953 році журналу «Дукля», органу української філії Спілки словацьких письменників.

Слід відзначити, що в аналізі О. Рудловчак видання «Веселка» спостерігаємо концептуальний підхід. Дослідниця розглядає це явище не як часткове, а як компонент загального, більш широкого й значущого – української журналістики всього повоєнного періоду в контексті суспільно-політичних, ідеологічних, культурних процесів Чехословаччини. Завдання, які покладалися на кожне з видань, були конкретними й взаємопов'язаними, цілеспрямованими на визначену аудиторію – українців. Тому вчена акцентує, що «Веселка» з'явилася не на порожньому місці, а мала під собою добру базу. Авторка праці розглядає процес становлення газети від її першооснови, якою вважає кілька інших видань: двомовного «Колокольчика – Дзвіночка», який створив певні підвалини, традиції, досвідчений колектив для російськомовної «Пионерской газеты»; «Слова молодежи» – молодіжної сторінки газети «Пряшівщина», творчі працівники якої склали основу газети. «Дзвіночок», у свою чергу, «дав добрий досвід у роботі з літературною мовою в місцевих умовах українського населення» [14, с. 126].

Указуючи на місце «Піонерської газети» в контексті української журналістики Чехословаччини у справі виховання підростаючого покоління в душі ідеологічно окреслених загальних завдань – «формувати соціалістичну людину», авторка серед них особливо наголошує, завуальовуючи в комуністично партійну термінологію, на завданнях для української молоді: виховувати «у душі соціалістичного патріотизму та пролетарського інтернаціоналізму, яке газета виконує з урахуванням специфіки свого читача» [14, с. 126].

Науковий принцип об'єктивності в аналізі фактів, властивий мисленню О. Рудловчак, спосте-

рігаємо у виділенні позитивних і негативних сторін у процесі становлення часопису. Зокрема, авторка вважає, що «Піонерська газета» не скористалася належно отриманим спадком, а її нові працівники були далекими від гострих насущних проблем та й не знали їх. Тому, як помітила дослідниця, «газета віддалялася від власного ґрунту, тратила з поля зору істинне обличчя свого читача, «дим» рідної хати. В таких обставинах, – резюмує вчена, – значна частина «Пионерской газеты», «Піонерської газети» та ще й «Веселки» – це шукання власного шляху, повертання до свого живого ґрунту і поступове зміцнювання контактів з ним» [14, с. 127].

Все ж найважливішою обставиною в існуванні й функціонуванні часописів О. Рудловчак вважає комунікування їх саме зі своєю, українською, аудиторією, і, що важливо, на рівні СЦК ЧСМ, що убезпечило ці газети від периферійності, провінціалізму, властивих іншим українським виданням. Цінність видання дослідниця вбачає в тому, що «Веселка» викликає естетичне задоволення, вона має «свій аромат», передає захоплену, творчу працю редакторів, яка проглядається навіть у своєрідних, часто інтригуючих, заримованих заголовках. І, головне, що настійно підкреслює О. Рудловчак, – це вірний, національно спрямований пафос змісту: газеті «вдається поряд з своїм виразним інтернаціональним обличчям вміло проявляти і свою національну специфіку. Тактовно, з почуттям міри» [14, с. 127].

Характерним, як бачимо, для методики дослідження вченої, є те, що, конкретизуючи факт, вона встановлює й аналізує причинно-наслідковий зв'язок. Так, піднесення у діяльності «Веселки» пояснює вигідним становищем, порівняно з іншими друкованими органами, щодо свого адресата-читача. Газета, за її спостереженням, чітко орієнтується на віковий, психологічний рівень підлітків, вивчає і знає їхні запити, смаки, шукає шляхи й методи впливу, тобто, вона весь час у русі, у пошуковому стані. З огляду на найбільший виховний ефект формується зміст і форма видання: тематика, структура матеріалів, манера письма, робота кореспондентів, ілюстрації – все доцільне, особистісно орієнтоване, спрямоване на психіку, на досягнення виховних цілей. Водночас, на думку авторки, успішно поєднуються «аспекти загальнодержавного рівня з вимогами місцевими, зокрема зі специфікою, що впливає з нашого культурно-національного життя» [14, с. 127].

Більш детальному аналізу піддає О. Рудловчак рубрикацію матеріалів та їх зміст. На її погляд, рубрики відповідають специфіці видання, мають виховний потенціал і роблять газету багатогранною. Науковець схвалює орієнтацію на найменших і старших, оглядає тематику й естетичний рівень казок, інших зразків народнопоетичної творчості, художніх творів, ігор, головоломок, зауважує малий обсяг якісної поезії для читачів старшого підліткового віку. Акцентує на фаховому поєднанні проблематики творів із публікаціями культурно-літературного, історико-літературного, історичного плану. Відчувається педагогічний і філологічний досвід

науковця і в рекомендаціях ширше застосовувати виховний потенціал фольклору, враховуючи його зв'язок «з масами, з традицією, з подихом рідної землі» [14, с. 127].

Актуальними, на наш погляд, залишаються й сьогодні фахові поради О. Рудловчак-педагога, методиста й журналіста щодо специфіки подачі в газеті ювілейних статей, зокрема про письменників, громадських, історичних, політичних діячів. Вона проти звичайного, «сухого» переказування біографій, адже це лише відверне увагу юного читача. Заохлиливими, вважає авторка, будуть уривки з творів письменників, цікаві епізоди з життя особистості, тобто те, що може зацікавити і запам'ятується. На прикладах життєписів І. Франка, Лесі Українки ілюструє, як можна наблизити ці постаті до свого читача безпосередньо, а саме вибрати факти, щоб показати значення діяча для всього українства, увести в чехословацький контекст через епізоди біографії, переклади тощо.

Вартісним, вважаємо, є й твердження О. Рудловчак як науковця й журналіста про важливість манери авторської розповіді. Вона спрямовує увагу творців газети на її удосконалення, шліфування, вироблення вміння розмовляти з молоддю. Не меншої ваги є й поради, щодо фіксування на шпальтах часопису пам'яток своєї культури, фольклору; пробудження й скеровування інтересу молоді до духовних цінностей українського народу, спонукання юних читачів до творчості, до ведення літопису свого краю, подій. Учена радить виховувати юне покоління українців на позитивних прикладах, загальнолюдських гуманістичних цінностях, вчити впевнено дивитися у своє майбутнє, а для цього «говорити більше про наші будівничі завдання та успіхи, про наші історичні традиції і культуру взагалі, про традиції боротьби з гнітом, подані у романтичному дусі» [14, с. 131].

Актуальними й для нинішніх журналістів є непроминального значення фахові настанови О. Рудловчак – педагога, методиста й журналіста

щодо мови видання для українців в іномовному середовищі. Дослідниця рекомендує мову інформативних, значною мірою перекладних матеріалів спрощувати, використовувати більш зрозумілі, дохідливі для читача вирази, звороти, відразу ж у тексті пояснювати географічні назви та специфічні терміни. Для кращого сприйняття суті тексту вчена допускає вживання діалектизмів чи слів зі словацької мови за неможливості пояснити термін чи поняття близьким синонімом. Для з'ясування значення слова доречно також використання й описового способу або синонімічних можливостей. На переконання дослідниці, «це би значно підняло мовний рівень газети, вагу пропагування мовної культури, так занедбаной в наших умовах» [14, с. 132].

Аналізуючи історію шляху «Веселки», спади й злети на ньому, О. Рудловчак загалом позитивно оцінює її творчий досвід і оптимістично передбачає успіхи у справі загальнодержавного та національного значення.

Висновки. Проведений аналіз дає підстави констатувати, що дослідження Оленою Рудловчак процесу становлення й шляху розвитку української газети «Веселка» є важливою віхою наукового осмислення такого культурно-історичного факту, як українська преса зарубіжжя, зокрема Чехословаччини. Характеристика видання для дітей та юнацтва представлена в контексті глибокої аналітики культурних, соціально-політичних, історичних факторів процесу утвердження української преси повоєнного часу. Авторка як науковець застосувала історичний принцип аналізу явища і як фаховий журналіст і дослідник подала багатогранне уявлення про видання, важливе в історико-культурному бутті українського етносу Чехословаччини.

Проведене дослідження наукової праці Олени Рудловчак передбачає перспективи подальших розвідок журналістикознавчих студій ученої, які складають вагомий частку наукової спадщини, а також вивчення і її практичної журналістської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бідзіля Ю. Олена Рудловчак – журналістка і дослідниця періодики Закарпаття. *Журналістика: науковий збірник* / за ред. Н. М. Сидоренко. Київ: Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2009. С. 114 – 120.
2. Бідзіля Ю. Періодика транскордоння в контексті міжнаціональної комунікації: монографія. Ужгород: Вид.-во ПП «АУТДОР – ШАРК», 2016. 472 с.
3. Бідзіля Ю. Україномовна преса Словаччини: *Історія піднесення та проблеми занепаду: зб. праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. 2013. Вип. 3. С. 3 – 20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZPNDZP_2013_3_3 (дата звернення: 1.07.2019).
4. Габор В. Українські часописи Ужгорода (1867-1944 рр.). Історико-бібліографічне дослідження. Львів, 2003. 564 с.
5. Жегуц І. Книжка і преса – їхні шляхи у Закарпаття протягом двох століть. *Культура українських Карпат: Традиції і сучасність: Матеріали міжнар. наук. конф.* (Ужгород 1–4 верес. 1993). Ужгород: Гражда, 1994. С. 365 – 374.
6. Закривидорога О., Ільченко Л., Падяк В. Олена Рудловчак. Бібліографія праць та літопис життя: Видається з нагоди присвоєння Олені Михайлівні Рудловчак звання Почесного доктора наук УжНУ. Ужгород: Вид.-во В.Падяка, 2001. 161 с.: іл.
7. Ковач Ф., Ілюк М. Автори журналу «Дукля»: Олена Рудловчак: [Літ. протрет]. *Дукля*. 1978. № 1. С. 76 – 77.
8. Мулик Й. Журналу «Дукля» 25 років: Розмова з головним редактором ж. «Дукля» Ф.Ковачем. *Дружно вперед*. 1978. № 1. С. 18 – 19.

9. Мушинка М. Пряшівський карпатознавець номер один. З нагоди смерті Олени Рудловчак. *Дукля*. Пряшів, 2008. № 1. С. 55 – 77.
10. Падяк В. Боротьба за газету. [Початки журналістики на Закарпатті ХІХ ст.]. *Новини Закарпаття*. 1991. 2 березня. С. 5.
11. Падяк В. Ужгородський тижневик та доля трьох його редакторів: [Роль газети «Свѣтъ у справі культурно-національного відродження]. *Новини Закарпаття*. 1991. 17 квіт. С. 4 – 5.
12. Рудловчак О. Автобіографія. Закривидорога О., Ільченко Л., Падяк В. Олена Рудловчак. Бібліографія праць та літопис життя: Видається з нагоди присвоєння Олені Михайлівні Рудловчак звання Почесного доктора наук УжНУ. Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001. С. 113 – 122.
13. Рудловчак О. До питань журналістики в українців Східної Словаччини. *Дукля*. 1962. № 3. С. 64 – 69.
14. Рудловчак О. Українська піонерська газета «Веселка» і її місце в журналістиці українців Чехословаччини. *Записки Наукового товариства Культурного союзу українських трудящих у ЧССР*. 1977. № 4–5. С. 123 – 132.
15. Твори Василя Гренджі-Донського. Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., [літ. редакція: проф. д-р Василь Лев; друге видання], 1988. Т. Х: Спогади. Листи. 518 с.
16. Турияница В. Періодика Закарпаття: Погляд на проблеми збереження, примноження та вивчення. *Carpatica – Карпатика. Актуальні проблеми політичного та етнокультурного розвитку карпатського регіону в ХІХ-ХХ століттях*. Ужгород. нац. ун-т, НДІ Карпатознавства. Ужгород: Два кольори. 2001. Вип. 10. С. 118 – 119.
17. Урам П. Розвиток культури населення української національності в ЧССР у період соціалістичного будівництва. *Записки Наукового товариства Культурного союзу українських трудящих у ЧССР*. 1977. № 4 – 5. С. 3 – 59.

REFERENCES

1. Bidzilia Yu. (2009) Olena Rudlovchak – zhurnalistka i doslidnytsia periodyky Zakarpattia [Olena Rudlovchak – journalist and researcher of Transcarpathian periodicals]. *Zhurnalistyka: naukovyi zbirnyk*. Kyiv: Instytut zhurnalistyky KNU imeni Tarasa Shevchenka. S. 114 – 120. [in Ukrainian].
2. Bidzilia Yu. Periodyka transkordonnia v konteksti mizhnatsionalnoi komunikatsii: monohrafiia [Cross-border periodical in the context of the international communication: monograph]. Uzhhorod: Vyd.-vo PP «AUTDOR – ShARK», 2016. 472 s. [in Ukrainian].
3. Bidzilia Yu. (2013) Ukrainomovna presa Slovachchyny: Istoriia pidnesennia ta problemy zanepadu [Ukrainian-language press of Slovakia: History of exaltation and problems of decline]. *Zb. Prats Naukovodoslidnoho instytutu presoznavstva*. vol. 3. – S. 3 – 20. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZPNDZP_2013_3_3 (accessed: 1.07.2019). [in Ukrainian].
4. Habor V. Ukrainski chasopysy Uzhhoroda (1867–1944 rr.): Istoryko-bibliografichne doslidzhennia [Ukrainian magazines in Uzhgorod (1867 – 1944). Historical-bibliographic research]. Lviv, 2003. 564 s. [in Ukrainian].
5. Zhehuts I. (1994) Knyzhka i presa – yikhni shliakhy u Zakarpattia protiahom dvokh stolit [The book and the press are their ways in Transcarpathia for two centuries.]. *Kultura ukraïnskykh Karpat: Tradytzii i suchasnist: Materialy mizhnar. nauk. konf. (Uzhhorod 1 – 4 veres. 1993)*. Uzhhorod: Grazhda. S. 365 – 374. [in Ukrainian].
6. Zakryvydoroha O., Ilchenko L., Padiak V. Olena Rudlovchak. Bibliohrafiia prats ta litopys zhyttia: Vydaietsia z nahody prysvoiennia Oleni Mykhailivni Rudlovchak zvanntia Pochesnoho doktora nauk UzhNU [Olena Rudlovchak. Bibliography works and chronicle of life: Issued on the occasion of the awarding of the title of Honorary Doctor of Sciences of UzhNU to Olena Mikhaïlivna Rudlovchak]. Uzhhorod: Vyd.-vo V.Padiaka, 2001. 161 s.: il. [in Ukrainian].
7. Kovach F., Iliuk M. (1978) Avtory zhurnalu «Duklia»: Olena Rudlovchak: [Lit. protret] [Authors of Duklya Magazine: Olena Rudlovchak: [Lit. wipe].]. *Duklia*. no 1. S. 76 – 77. [in Ukrainian].
8. Mulyk Y. (1978) Zhurnalu «Duklia» 25 rokiv: Rozmova z holovnym redaktorom zh. «Duklia» F.Kovachem [25th Anniversary of Dukly Magazine: Talking to the Editor-in-Chief «Dukla» by F. Kovach.]. *Druzhno vpered*. no 1. S. 18–19. [in Ukrainian].
9. Mushynka M. (2008) Priashivskiyi karpatoznaveets nomer odyin. Z nahody smerti Oleny Rudlovchak [Prešov Carpathian expert number one. On the occasion of his death Olena Rudlovchak] *Duklia*. Priashiv. No 1. S. 55 – 77. [in Ukrainian].
10. Padiak V. (1991) Borotba za hazetu: [Pochatky zhurnalistyky na Zakarpatti XIX st.] [Fighting for the newspaper. The beginnings of journalism in the nineteenth-century Transcarpathia]. *Novyny Zakarpattia*. 2 bereznia. 5 s. [in Ukrainian].
11. Padiak V. (1991) Uzhhorodskiyi tyzhnevyyk ta dolia trokh yoho redaktoriv: [Rol hazety «Svѣтъ» u spravi kulturno-natsionalnoho vidrodzhennia] [Uzhgorod Weekly and the fate of its three editors: [Role of the newspaper «Svѣтъ» in the Case of Cultural and National Revival]]. *Novyny Zakarpattia*. 17 kvit. S. 4 – 5. [in Ukrainian].
12. Rudlovchak O. Avtobiohrafiia [Autobiography]. Zakryvydoroha O., Ilchenko L., Padiak V. Olena Rudlovchak. Bibliohrafiia prats ta litopys zhyttia: Vydaietsia z nahody prysvoiennia Oleni Mykhailivni Rudlovchak zvanntia Pochesnoho doktora nauk UzhNU. Uzhhorod: Vyd.-vo V.Padiaka, 2001. S. 113 – 122. [in Ukrainian].
13. Rudlovchak O. (1962) Do pytan zhurnalistyky v ukraïntsvi Skhidnoi Slovachchyny [On issues of

journalism in Ukrainians in Eastern Slovakia]. *Duklia*. No 3. S. 64–69. [in Ukrainian].

14. Rudlovchak O. (1977) Ukrainiska pionerska hazeta «Veselka» i yii mistse v zhurnalistytsi ukrainsiv Chekhoslovachchyny [Rainbow Ukrainian Pioneer Newspaper and Its Place in journalism of Ukrainians in Czechoslovakia] *Zapysky Naukovoho tovarystva Kulturnoho soiuzu ukrainskykh trudiashchykh u ChSSR*. No 4 – 5. S. 123 – 132. [in Ukrainian].

15. Tvory Vasylia Grendzhi-Donskoho. [Works of Vasily Granja-Donsky] Vydannia Karpatskoho Soiuzu, Ink. Viddil u Vashynhtoni, D.K., [lit. redaktsiia: prof. d-r Vasyl Lev; druhe vydannia], 1988. T. Kh: Spohady. Lysty. 518 s. [in Ukrainian].

16. Turianytsia V. (2001) Periodyka Zakarpattia: Pohliad na problemy zberezhenia, prymnozhenia ta vvychennia [Transcarpathian Periodicals: A Look at Conservation Issues, multiplication and study] *Carpatica – Karpatyka. Aktualni problemy politychnoho ta etnokulturnoho rozvytku karpatskoho rehionu v KhIKh-KhKh stolittiakh*. Uzhhorod. nats. un-t, NDI Karpatoznavstva. Uzhhorod: Dva kolory. vol. 10. S. 118 – 119. [in Ukrainian].

17. Uram P. (1977) Rozvytok kultury naselennia ukrainskoi natsionalnosti v ChSSR u period sotsialistychnoho budivnytstva [The development of the culture of the population of Ukrainian nationality in the Czechoslovakia during the period of socialist construction]. *Zapysky Naukovoho tovarystva Kulturnoho soiuzu ukrainskykh trudiashchykh u ChSSR*. No 4 – 5. S. 3 – 59. [in Ukrainian].

UKRAINIAN NEWSPAPER «VESELKA» IN THE PERCEPTION OF OLENA RUDLOVCHAK

Abstract. The paper «Ukrainian Newspaper «Veselka» in the perception of Olena Rudlovchak» highlights the issues of scientific understanding by Olena Rudlovchak (the researcher from Pryashev), the history of the formation and the development of the Ukrainian newspaper «Veselka». Investigation of the press of Ukrainians of the second half of the 20th century, and namely in Czechoslovakia, still remains an unsolved journalistic problem. Olena Rudlovchak possessed rich experience of journalistic practice in national mass media of Ukrainians living within the framework of other state formation, being well aware of the specifics and the functioning of the press of national minorities. Taking these facts into consideration the subject matter of the article is topical and up-to-date.

The study of the content of O. Rudlovchak's work, the consideration of the problematic issues raised, the clarification of methodological bases and methodical principles of the scientific study is the purpose of the article under consideration.

1) Her interest in the history of journalism was evoked by studying the life and work of O. Dukhnovych, the Transcarpathian pagan of the nineteenth century; 2) her professional activity as a journalist; 3) the awareness of the role of the press for national self-affirmation, the preservation of national identity of Ukrainians being socially, economically and culturally oppressed in an ethnically alien state.

In the paper written to commemorate the 25th anniversary of the Ukrainian pioneer newspaper «Veselka», O. Rudlovchak, on the basis of the principle of historicism, traces the formation and the development with its ups and downs of Ukrainian periodicals for children and youth after the Second World War in Czechoslovakia in the context of the Ukrainian press development within this period of time.

The basic content of «Veselka», being presented by the former Russian-language and bilingual editions – «Kolokolchuk-Dzvinochok», «Pionerskaya Gazeta», «Pionerska Hazeta», and its traditions has been subjected to a thorough analysis. According to the author, an important guarantee of success or decline of the edition is the connection with the motherland, her people, and Ukrainians. Among the advantages of «Veselka», in comparison with other editions, the author stresses the presence of a specific reader – children and adolescence, the understanding of the demands of the audience, tastes, preferences, psyche etc.

It stimulates the team to creativity, which is reflected in topics, rubrics, illustrations, favouring the creation of a versatile edition. The professional advice and recommendations of O. Rudlovchak as a scientist and journalist-practitioner aimed at improving the publication, which are suitable for application, are also noteworthy today.

On the basis of the research, one might state that the scientific studio by O. Rudlovchak devoted to the newspaper «Veselka», expands and deepens the scientific discourse on the process of formation and development of the Ukrainian press abroad in the second half of the twentieth century. It represents the specifics of the creation, functioning, and tasks of the magazines for Ukrainian children in an ethnically non-native environment, and presents the basic components of the content and form of the model of such a publication.

The perspective of the research lies in the study of other important journalistic works by O. Rudlovchak, as well as the history of post-war Ukrainian journalism in Czechoslovakia.

Key words: Olena Rudlovchak, Ukrainian press, the newspaper «Veselka», paper, journalism, Czechoslovakia.

Стаття надійшла до редакції 20 червня 2019 р.

© Барчан О., 2019 р.

Олеся Барчан – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; <https://orcid.org/0000-0002-3351-568X>

Olesya Barchan – Candidate of Philology, Associate Professor of the Department of Journalism, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; <https://orcid.org/0000-0002-3351-568X>